

SECTION: *ECONOMIC SCIENCES.*

SEKCJA: *NAUKI EKONOMICZNE.*

How to cite: Sikora, I. (2024). Strategies for Optimizing Defense and Social Support Expenditures in the Context of War in Ukraine. *International Conference on Science, Innovations and Global Solutions*. (pp. 465-468). Futurity Research Publishing. <https://futurity-publishing.com/international-conference-on-science-innovations-and-global-solutions-archive/>

Strategies for Optimizing Defense and Social Support Expenditures in the Context of War in Ukraine

Сікора Євгеній Іванович

*аспірант, кафедра фінансів ім. С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна, evgenkonet@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-3192-233X>*

Accepted: July 23, 2024 | **Published:** July 31, 2024 | **Language:** Ukrainian

Abstract: The paper analyzes the distribution of public resources for defense and social protection in 2013-2023 and how these items are key items of the state budget. The purpose of the study is to substantiate a strategy for optimizing defense and social support expenditures in the context of the war in Ukraine. The research materials use systematic and logical approaches; also the method of theoretical generalization, comparison, analysis and synthesis, and scientific abstraction. In the context of martial law, the volume of defense spending has increased; the overall level of social spending has been characterized by fluctuations, with a general downward trend. The paper notes that optimization of the State budget expenditures should be based on prioritization of public expenditures of national importance.

Keywords: effectiveness of budget allocations, allocation of public resources, prioritization of public spending, analysis of the military budget.

Вступ

Ефективність бюджетних асигнувань завжди була ключовим питанням для сфери державного управління. В умовах обмежених ресурсів Україна змушена ретельно планувати і розподіляти бюджетні кошти, щоб забезпечити функціонування країни в умовах війни та задоволення основних потреб населення. Витрати на оборону і соціальний захист є двома з найважливіших напрямів державних видатків, а їх ефективність безпосередньо впливає на стабільність та добробут суспільства.

Проблемам соціального планування й аналізу видатків на соціальне забезпечення приділено значну увагу в роботах багатьох науковців (Lutyi, 2022; Radionov, 2019; Radionov, 2023; Syvulska & Slavkova, 2024; Zamkova et al., 2021). Проблематика фінансового забезпечення обороноздатності країни, оцінювання функціональної структури видатків бюджету, розподілу видатків бюджетних ресурсів за критерієм пріоритетності також стала предметом дослідження широкого кола науковців (Kirilenko, 2019; Levytska et al., 2023; Radionov, 2019; Radionov, 2023; Syvulska & Slavkova, 2024). Однак виклики, з якими зіштовхнулась Україна, потребують подальшого дослідження питань оптимізації видатків на оборону і соціальну підтримку в умовах війни в Україні.

Результати дослідження

Останніми роками Україна функціонує в найскладніших умовах з часу проголошення незалежності (пандемія COVID-19 і подальше повномасштабне вторгнення РФ). Вже наявна проблематика у вигляді дефіциту бюджету була поглиблена через зростання видатків на оборону і соціальну підтримку громадян внаслідок активних воєнних дій. У цьому контексті, для забезпечення як мінімум стійкого функціонування держави потрібні значні фінансові ресурси, акумулювання яких є надзвичайно складним через їх критичну нестачу і зменшення обсягів бюджетних надходжень. Така ситуація вимагає особливої уваги до питання оптимізації видатків і формування стратегії використання державних коштів на оборону та інші важливі напрями.

В умовах сучасних небезпек і загроз, які постали перед Україною, питання ефективності використання бюджетних асигнувань набуває особливої важливості. Видатки на оборону і соціальний захист стали найбільшими статтями витрат державного бюджету, що вимагає зваженого підходу до їх розподілу та використання. Аналіз розподілу державних ресурсів України за період 2013–2023 рр. вказує на відсутність єдиної державної стратегії, яка б визначала пріоритети соціально-економічного розвитку та реалізовувала національні інтереси. Видатки бюджету зросли в 1,5–2 рази, а витрати на безпеку збільшилися більш ніж у 10 разів, причому половина всіх видатків спрямовується на фінансування військового бюджету. Дослідження показують, що обсяги видатків на оборону країни зросли з 3,67% у 2013 році до 9,01% у 2015 році, а у 2023 році – до 60,8%. Водночас, війна призвела до зростання витрат на оборону, що створило додатковий тиск на бюджет (табл. 1). Отже, головне завдання України під час воєнного стану – створити умови для забезпечення потреб військових.

Таблиця 1

Структура видатків Державного бюджету України на оборону 2013-2023 рр., %

Роки	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Оборона	3,67	6,36	9,01	8,67	8,86	9,84	9,94	9,35	8,56	42,24	60,8

Джерело: сформовано автором за даними (Ministry of Finance of Ukraine, n.d.; Sysak, 2023).

Слід відзначити, що загальний рівень витрат на соціальну сферу протягом усього періоду спостереження характеризувався коливаннями із загальною тенденцією до зниження. Це зумовлено збільшенням витрат за іншими статтями, такими як оборона (табл. 2).

Таблиця 2

Структура видатків Державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення 2013–2023 рр., %

Роки	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Соціальний захист та соціальне забезпечення	21,93	18,72	17,98	22,19	17,22	16,62	20,38	25,06	22,77	15,75	19,2

Джерело: сформовано автором за даними (Ministry of Finance of Ukraine, n.d.; Sysak, 2023).

Таким чином, видатки на оборону є одним з найважливіших елементів національної безпеки. Ефективність цих витрат визначається здатністю держави забезпечити свою територіальну цілісність, суверенітет і безпеку громадян. Основні компоненти видатків на оборону включають закупівлю військової техніки, оплату праці військовослужбовців, підтримку інфраструктури і розвиток оборонних технологій.

Соціальний захист є важливою складовою соціальної політики держави, спрямованої на підтримку найуразливіших верств населення, зменшення нерівності і забезпечення соціальної справедливості. Основні компоненти видатків на соціальний захист включають пенсійне забезпечення, допомогу по безробіттю, соціальну підтримку малозабезпечених родин, програми охорони здоров'я й освіти. Ефективність видатків на соціальний захист визначається здатністю держави забезпечити гідний рівень життя громадян, зменшити рівень бідності і соціальної нерівності. Проте в умовах воєнного стану досить складно врахувати всі реальні потреби громадян (Ministry of Finance of Ukraine, 2023).

Отже, основним елементом стратегії оптимізації видатків державного бюджету має бути забезпечення балансу між видатками на оборону та соціальний захист. З одного боку, необхідність забезпечення національної безпеки в умовах повномасштабного вторгнення вимагає все більше і більше державних асигнувань, оскільки вона є основою функціонування країни. З іншого боку, соціальний захист є ключовим елементом соціальної політики, який забезпечує добробут і стабільність суспільства. Успішне вирішення цього завдання вимагає комплексного підходу, який включає ефективне планування і розподіл бюджетних асигнувань, упровадження механізмів контролю за їх використанням та забезпечення прозорості у витрачаннях державних коштів.

Оптимізація видатків державного бюджету має базуватися на пріоритизації державних витрат загальнодержавного значення. В умовах воєнного стану першочерговим завданням виступає забезпечення потреб Збройних Сил України й оборонної промисловості, а саме, окрім традиційних витрат на утримання армії та закупівлю зброї, створення умов для виникнення інноваційних оборонних розробок з можливістю їх подальшого виробництва в Україні. Ще одним з ключових елементів стратегії має стати відновлення об'єктів зруйнованої критичної

інфраструктури, а також безумовне виконання захищених статей бюджету. Наявність мільйонів внутрішньо переміщених осіб і масова зовнішня міграція роблять вкрай актуальною проблему оптимізації видатків на соціальний захист. Для швидкого відновлення після завершення бойових дій, або навіть в умовах воєнного стану, забезпечення економічного зростання України в середньостроковій перспективі та реалізації європейського курсу необхідно проводити стратегію, що базується на зваженій фіскально-бюджетній політиці. Це включає підвищення ефективності видатків, покращення податкового і митного адміністрування, а також удосконалення структури податків та пільг. Важливо досягти партнерських відносин між бізнесом і державою та покращити інвестиційний клімат, враховуючи соціальний і екологічний виміри. Ключовим фактором у цьому процесі є відновлення довіри платників податків до контролюючих органів.

Висновки

Проведене дослідження дозволило виокремити існуючі проблеми в системі державних видатків в Україні, які можливо нівелювати за допомогою збалансованої стратегії їх оптимізації. Отже, одним з варіантів щодо ефективного розподілу бюджетних асигнувань може стати формування нормативно закріпленого переліку відсоткового балансу/співвідношення державних видатків за напрямками витрат, що б дозволило зменшити фінансування на неперіоритетні в умовах воєнного стану напрями. Також розробка конкретних вимог до бюджетних програм, дозволить якісніше формувати й обґрунтовувати підстави для виділення бюджетних асигнувань, що забезпечить спрощення механізмів контролю щодо ефективності досягнених результатів.

Література

- Kirilenko, O. (2019) Modern trends in defense spending from the state budget of Ukraine. *World of Finance*, 3(60), 179–188. <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1254/1257>
- Levytska, I., Klymchuk, A., Biletska, N., & Bilohor, L. (2023). Public expenditures of Ukraine: Problems and prospects for their solution. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(50), 52–62. <http://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4047>
- Lutyi, I., Rozhko, O., & Lutyi, S. (2022). Optimization of expenditures of the state budget of Ukraine in the conditions of war. *World of Finance*, 4(73), 45–55. <http://doi.org/10.35774/sf2022.04.045>
- Ministry of Finance of Ukraine. (2023). *National revenue strategy 2030*. https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
- Ministry of Finance. (n.d.). *Vykonannia derzhavnoho biudzhetu Ukrainy [Implementation of the state budget of Ukraine]*. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2024/>
- Radionov, Y. D. (2019). *Formation of budget expenditures: A monograph*. Kyiv : Kyiv National University of Trade and Economics. <http://doi.org/10.31617/m.knute.2019-449>
- Radionov, Y. (2023). Formation and execution of state and local budgets under martial law. *Economy and Society*, (53). <http://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-55>
- Sysak, I. (2023, December 7). *Budget drama 2024: How to close the hole of 41 billion dollars and where to get money for social payments*. Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/milyard-dolariv-defitsytu-yak-zakryvatymut-diru-v-byudzheti-2024/32710041.html>
- Syvulska N., & Slavkova A. (2024). Social budget of Ukraine: Main trends of recent years and realities during the war. *Economy and Society*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-154>
- Zamkova, N. L., Hnydiuk, I. V., & Romanovska, Y. A. (2021). The mechanism of organization of the system of social guarantees of the population. In Yu. Pasichnyk (Ed.), *Stages of Formation and Development of the Economy of Independent Ukraine: Monograph* (pp. 448–462). Nuremberg, Germany: Verlag SWG imex GmbH.